

ЛІТЕРАТУРА

1. Кириленко І. Г., Бойко М. Ф. Кадрове забезпечення АПК – важлива складова аграрних реформ // Економіка АПК. – 2004. – №11. – С. 12–17.
2. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
3. Максименко Д. В. Формування кадрового потенціалу виноградарсько-виноробних господарств Закарпаття // Монографія. Карпатська вежа. – Мукачево, 2010. – 216 с.
4. Россоха В. В. Методологічні аспекти формування та розвитку потенціалу підприємств аграрної сфери АПК // Економіка АПК. – 2005. – №8. – С. 36–41.
5. Сільський сектор України: на рубежі тисячоліть. У 2-х томах. Т.2. Соціальні ресурси сільських територій / Л. О. Шепотько, І. В. Прокопа., С. О. Гудзинський, В. О. Яровий. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2003. – 466 с.
6. Шпикуляк О. Г. Трудовий потенціал села та кадрове забезпечення аграрних підприємств // Агроінком. – 2005. – №5-6. – С. 63.

УДК 657.1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ**Семанюк В.З., к.е.н., доцент,**

Тернопільський національний економічний університет

Затронута проблема учетно-аналитического обеспечения системы менеджмента, которая заключается в устранении консервативности учета и его несоответствия развитию экономической науки. Теоретические предпосылки развития системы учета определяются возможностями системы генерировать информационные ресурсы на запрос менеджеров разных иерархических уровней, для каждого из которых нужна оригинальная информация.

Ключевые слова: *учетно-аналитическое обеспечение системы менеджмента, информационные ресурсы, иерархические уровни, менеджер.*

The problem of accounting-analytical providing of management system, which lies in the elimination of the problem of accounting conservatism and its non-compliance to the development of economic science, has been considered in the article. The practical value of the intellectual development of an accounting system is defined by its ability to generate informational recourses on the request of managers of different hierarchical levels; each of them requires the original information.

Key words: *accounting-analytical providing of management system, informational recourses, hierarchical levels, manager.*

Постановка проблеми. Трансформація економічної структури суспільства, в тому числі і у сфері обліково-виробничих відносин, вимагає удосконалення методів дослідження і розробки нових теоретико-методологічних підходів, адекватних реаліям часу. Сучасний етап розвитку бізнесу можна з впевненістю назвати «Епохою інформації», адже компанії використовують сучасні інформаційні системи і технології з метою спостереження за зовнішніми та внутрішніми потоками інформації, прогнозування, прийняття управлінських рішень. Використання інформаційних систем та інформаційних технологій в умовах інтенсивного розвитку ринкових відносин стає одним з найбільш важливих елементів ефективного управління. Інтеграція всіх існуючих інформаційних джерел і перехід до системи інтегрованого обліково-аналітичного забезпечення управління – сучасна тенденція роботи з інформацією.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні основи розвитку та формування системи обліку розглядалися багатьма вченими, серед яких М. Чумаченко, С. Пушкар, Ф. Бутинець, С. Голов, З. Гуцайлюк, Я. Крупка, Н. Малуґа, Л. Нападовська, С. Рудницький, С. Легенчук та інші. В розробку теорії і методології обліково-аналітичної системи суб'єкта господарювання внесли свій вклад зарубіжні вчені: В. П. Астахов, П. С. Безруких, Н. А. Блатов, М. А. Вахрушина, В. Б. Івашкевич, Т. П. Карпова, М. І. Кутер, Е. А. Мизиковський, С. А. Ніколаєва, В. Ф. Палій, Я. В. Соколов, А. Д. Шеремет,

Л. З. Шнейдман, М. Ф. Ван Бреда, М. Р. Метьюс, Б. Нідлз, М. Х. Б. Перера, Б. Райан, Ж. Рішар, Д. Стоун, К. Уорд, Д. Хан, Э. Хелферт, Э. Хендріксен, Р. Холт, Дж. К. Шанк та інші. Незважаючи на значну кількість праць та досліджень в аспекті згаданої проблематики, завершеного дослідження щодо теоретичного обґрунтування, визначення завдань та принципів, методів та інструментів функціонування облікової системи в умовах розвитку постіндустріального суспільства немає.

Метою написання статті є дослідження окремих теоретичних аспектів формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління і обґрунтування рекомендацій щодо побудови облікової системи з врахуванням сучасних умов розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. Основні проблеми теоретичної концептуалізації обліково-аналітичного забезпечення управління пов'язані з розробкою теоретико-методологічних питань, розглядом принципів і факторів її реалізації, оскільки обліково-аналітичне або інформаційне забезпечення відіграє важливу роль в процесі функціонування підприємства, адже ефективна реалізація функцій управління неможлива без якісної інформації, орієнтованої на потреби менеджменту.

Облікова система створює інформаційні ресурси, чи то «знання», що являють собою накопичений інтелектуальний капітал, який містить в собі дані, інформацію і ідеї, необхідні для прийняття ефективних управлінських рішень. Застосування інформаційних систем і технологій в обліковій діяльності підприємств не є самоціллю, а слугує лише засобом для отримання додаткових переваг за рахунок зростання гнучкості і ефективності системи управління. Саме тому вивчення та теоретичне обґрунтування інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління є особливо актуальним в умовах розвитку «інформаційного суспільства», що обумовлюється, з одного боку, усвідомленням підприємствами потреб в створенні і розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень, а з іншого – відсутністю методичного забезпечення цих потреб. Таке протиріччя повинно стати спонукальним мотивом активізації теоретичних досліджень щодо розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління. Сучасна система звітності, яка функціонує на підприємствах, не дозволяє проводити своєчасний і повний аналіз інформації для підтримки та прийняття управлінських рішень; зарубіжний досвід суттєво відрізняється від вітчизняного, а тому існує потреба в розробці теоретичних основ та методології дослідження системи інформаційного забезпечення управлінської діяльності.

Теорія обліку є однією з найконсервативніших сфер знань, що демонструє незмінність її об'єкта і предмета дослідження, чого не скажеш про інші економічні науки, які характеризуються високою динамікою розвитку. Облік потребує перелому в дослідженні та нових теоретичних розробок в умовах структурних та інституційних перетворень в контексті фінансової глобалізації – що повинно стати пріоритетним напрямом розвитку.

Для того, щоб визначити роль обліково-аналітичного забезпечення в системі управління, потрібно дослідити, що являє собою ця система, і який здійснює вплив на діяльність підприємства.

В умовах становлення постіндустріального суспільства відбуваються зміни у всіх сферах діяльності, економічні системи набувають нових можливостей, надають перевагу стратегічному плануванню та прогнозуванню перед поточним, змушені часто коригувати поставлені завдання через зміну зовнішнього середовища і вирішувати нові завдання, які в цілому зорієнтовані на зростання ефективності, задоволення потреб ринку, впровадження інновацій тощо. Реалізація цих завдань можлива лише за умови прийняття ефективних управлінських рішень, а отже, попередньо проведеного дослідження доцільності вибору того чи іншого варіанту подальшої діяльності об'єкта управління. В такому контексті стає зрозуміла роль обліково-аналітичного забезпечення менеджменту, а також усвідомлення того, що облікової системи підприємства не існує поза господарською діяльністю, а облік є лише засобом інформаційного забезпечення управління цією ж діяльністю.

Іншими словами, облік – це інформація про внутрішню (діяльність суб'єкта та її результати) та зовнішню середовище існування підприємства. Як відомо, інформація – це те, що знижує рівень ентропії у відношенні до якого-небудь об'єкта, зростання якої в обліку сьогодні визнають відомі вчені [1, с. 3]. Ентропія облікової системи може бути її об'єктивною характеристикою, адже певний ступінь ентропії є необхідною умовою для забезпечення достатнього рівня самоорганізації облікової системи, взаємозв'язку її елементів, прийняттого показника її економічності (креативності облікової системи). Разом з тим, зростання ентропії виводить облікову систему зі стану рівноваги, що негативно впливає на якість інформації, яку вона створює та може навіть привести до руйнування цієї системи [2, с.75-78]. Висока якість системи обліку у всіх суттєвих аспектах знижує до прийняттого рівень інформаційного ризику для її користувачів.

Саме таким чином стає можливою реалізація моделі прийняття оптимального рішення при існуючому інформаційному ризику, застосування оптимізаційних моделей до реальних проблем. Безперечно, економіко-інформаційні моделі надто спрощені, оскільки діяльність агента, який здійснює прийняття

рішень, відбувається в складній системі розподілу імовірностей лише з декількома важко реалізованими оцінками і прогнозами або розподілами з обмеженою дисперсією, тобто в надзвичайно складних умовах.

Сучасні облікові моделі не передбачають способу перевірки коректності змін імовірності, і не володіють методами оцінки можливостей, передбачення нових ситуацій, прогнозу нових результатів або розробки нових удосконалених умов для використання інформації. Тим не менш, оцінка інформації та розвиток інформаційних систем являють собою надзвичайно важливий аспект, потенційно успішний напрямок досліджень, який оперує теоретичними судженнями та категоріями.

Використання інформації, інформаційних систем та інформаційних технологій в умовах інтенсивного розвитку ринкових відносин стає важливим елементом ефективного менеджменту, засобом для спостереження та управління внутрішніми та зовнішніми інформаційними потоками, для прогнозування, аналізу, прийняття рішень, хоча інформація і не може бути основним інструментом в досягненні корпоративних цілей.

Аналіз економічної літератури показує, що вивченню різних аспектів формування системи інформаційного забезпечення управління надається достатньо уваги, проте важливість та складність проблеми вимагають розробки теоретичної концепції для розуміння ролі інформаційних ресурсів в управлінні, можливостей їх використання та впливу на прийняття управлінських рішень, а отже, і на роботу підприємства.

Дослідження показують, що для різних організацій, функціональних підрозділів, служб та співробітників розуміння необхідності використання інформації та її потреби в ній неоднакове. Більшість працівників не усвідомлюють, якими інформаційними ресурсами вони володіють; маючи ефективні системи збору, опрацювання та зберігання інформації, не використовують їх в умовах екстрених ситуацій, коли існує потреба у швидкому прийнятті рішення. Такі ситуації можуть бути зумовлені існуванням явного і неявного знання, представленого І. Нонака та Х. Такеучі, тобто знання, яке може бути формалізоване (explicit knowledge), «виражене словами та цифрами, просто викладене», і неформалізоване (tacit knowledge), що існує «на рівні індивідуума та погано піддається формалізації» [3, с. 16-17].

Виходячи з цього, ми можемо говорити про різні підходи до процесів усвідомлення важливості, збору, опрацювання та розповсюдження інформації як ресурсу з метою отримання конкурентних переваг та зростання ефективності управління. Різноманітність підходів зумовлена низкою факторів, пошук яких є важливим, проте досить складним завданням дослідження і ґрунтується на вивченні фундаментальних відмінностей між поглядами різних вчених і практиків на теорію організації. Всі підходи і вчення не є абсолютно досконалими, і кожен з них має свої недоліки і переваги в конкретних ситуаціях. Існуючі концепції можна використовувати ізольовано одна від одної, проте, об'єднуючи і розвиваючи їх, можна отримати абсолютно нові уявлення про підприємства, бізнес-процеси, виробничі системи, і таким чином отримати більш глибоке розуміння способів їх функціонування і взаємодії, а також пропозиції щодо інформаційного забезпечення.

Сучасна концепція системи обліково-аналітичного забезпечення передбачає врахування обліку, аналізу і контролю не лише внутрішніх господарських операцій в розрізі бізнес-процесів, але й аналіз параметрів зовнішнього макросередовища. Ця система повинна відображати як прямі, так і зворотні зв'язки, які дозволяють адаптувати облікову систему до змінних вимог внутрішніх та зовнішніх користувачів інформації [4].

Властивості підприємства як системи впливають на вимоги до її обліково-аналітичного забезпечення. Властивість цілісності підприємства як системи проявляється у вигляді неподільності виробничих процесів, наявності єдиних ресурсів та систем забезпечення, спільної мети щодо максимізації прибутку та росту ефективності, соціальної неподільності і наявності спільних цілей розвитку колективу. Система обліково-аналітичного забезпечення з врахуванням цієї властивості повинна будуватися, виходячи з місії, стратегічної мети тощо; формуючи інформацію (внутрішню та зовнішню) на рівні організації в цілому, на основі якої здійснюють аналіз виробничо-технічного потенціалу, організаційно-економічних показників, показників ефективності діяльності і соціальних показників.

Властивість емерджентності полягає у тому, що підприємству як системі належать такі властивості, які відсутні в його окремих підсистемах, що проявляється в ефекті концентрації. З огляду на це потрібно формувати відповідну інформацію на різних ієрархічних рівнях і аналізувати її з метою проектування ланцюга цінностей і отримання синергетичного ефекту.

Еквіпотенціальність полягає у подільності підприємства на підсистеми, які мають свої властивості. Тому необхідно в системі обліково-аналітичного забезпечення враховувати специфіку кожної з підсистем, формуючи інформацію, зорієнтовану на виконання управлінської, аналітичної та контрольної функцій.

Властивість гомеостазу полягає у прагненні системи зберігати стійку рівновагу, а тому при формуванні системи обліково-аналітичного забезпечення потрібно враховувати параметри зовнішнього середовища, здійснюючи як внутрішній, так і зовнішній аналіз отриманої (створеної) інформації.

Таким чином, в системі обліку формується складна залежність від властивостей підприємства як системи, від елементів і підсистем, які входять до неї (система може мати властивості, не властиві її елементам, і може не мати властивостей, спочатку притаманних більшості її елементів). Саме тому система обліку повинна мати вплив на формування вхідної інформації, систему її обробки, кінцеві результати (формування звітної або вихідної інформації) і зворотний зв'язок, разом з тим адаптуючись до впливів зовнішнього середовища і впливів (змін) внутрішнього середовища існування.

В таких умовах зростає важливість інформації про зовнішнє середовище існування підприємства, яка акумулюється в підсистемі стратегічного обліку та характеризує параметри зовнішнього мікросередовища. Менеджмент організації зацікавлений у цілеспрямованому вивченні зовнішньої інформації, оскільки це дозволяє йому здійснювати процеси прогнозування і своєчасної адаптації стратегії розвитку підприємства до змінних умов функціонування. Саме концепція стратегічного обліку передбачає забезпечення єдності обліково-аналітичної інформації та інформації про зовнішнє середовище.

Проте, незважаючи на активацію механізму переходу від традиційного до інновацій в науковому пізнанні, що висуває гіпотезу про формування нового стилю мислення в науці доби інформаційного суспільства, стратегічний облік має немало противників, які заперечують його існування в принципі, не розуміючи суті, завдань, змісту та місця цієї підсистеми в обліковій системі підприємства, відкидаючи всі паростки нового знання, не приймаючи того, що окремі стратегічні елементи «визнаного» управлінського обліку еволюціонують і переростають в окрему підсистему зі своїми методами і завданнями. Одним з головних факторів гнучкості управління в умовах невизначеності є створення систем стратегічного обліку і аналізу параметрів зовнішнього середовища, функціонування яких дозволяє визначити сфери зовнішніх впливів і відповідні їм групи факторів зовнішнього мікро- та макросередовища; визначити групи факторів, які потрібно відслідковувати в межах моніторингу; здійснювати збір зовнішньої інформації та проводити оцінку суттєвості впливів параметрів зовнішнього середовища на роботу підприємства; проводити системний аналіз взаємодії параметрів зовнішнього макросередовища і зовнішнього мікросередовища, а також внутрішнього середовища підприємства. Ефективність обліково-аналітичного забезпечення системи управління в умовах нестабільності середовища існування підприємства досягається шляхом раціонального поєднання підсистеми фінансового, управлінського та стратегічного обліку.

Інформаційне суспільство ставить нові вимоги до обліку, які спонукають формувати таку систему, яка б забезпечувала, з певним рівнем інтелектуальності, інформаційні потреби користувачів. Щоб зрозуміти рівень інтелектуальності системи обліку, необхідно визначити цілі, які поставлені перед підприємством, і завдання, які потрібно вирішити.

Основними особливостями системи обліку в сучасному суспільстві є те, що облікова система повинна бути спроектована конкретно для кожного підприємства; повинна бути гнучкою і при необхідності легко адаптуватися до нових процесів, які виникають в ході господарської діяльності; повинна формувати як натуральні і фінансові, так і прогностичні показники. При належному впровадженні інтелектуальної системи обліку всі принципи обліку зрозумілі співробітникам і керівникам структурних підрозділів, а проміжна внутрішня звітність використовується ними для більш ефективного вирішення управлінських завдань різних рівнів.

Теорія обліку, адаптуючись до вимог «нової економіки», потребує переосмислення поняття інформації та інформаційних ресурсів з позиції семантичного та змістового аспекту. В сучасній системі обліку спостерігається обмеженість інформаційного різноманіття, неефективне використання технологій, дисбаланс в сторону отримання кількості інформації, без врахування її цінності, що зумовлює труднощі в управлінні нею. М. Пушкар та М. Чумаченко наголошують, що «...осмислена мета обліку – проектування системи, здатної генерувати інформацію, яка стає стратегічним ресурсом в постіндустріальному суспільстві» [5, с. 7]. Якщо ж «...основним «продуцентом» економічної інформації є система обліку» [6], то цілком природною виглядає потреба вивчення інформації та інформаційних ресурсів теорією обліку. Перед обліковою системою стоять завдання адаптації до нових умов, зростання обсягів інформації, її важливості для управління, переосмислення її ролі та змісту у сучасному суспільстві, що вимагає удосконалення форм і методів обліку.

Інформація та інформаційні ресурси повинні стати об'єктом скрупульозного дослідження в теорії обліку з огляду на їх важливість та стратегічний характер, провідну роль в сучасному середовищі господарювання та орієнтацію на довгострокову перспективу. Інформаційні ресурси є інноваційними за своїм змістом та функціями; вони включають в себе нематеріальні активи, формуючи при цьому вартість підприємства та його конкурентоспроможність; їх багатofункціональність дозволяє ефектив-

но використовувати всі інші ресурси підприємства; вони підвищують якість управління, сприяють ресурсозбереженню та росту продуктивності і технічного рівня виробництва.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теоретичне значення подальших досліджень та розробок у сфері вивчення інформаційних ресурсів з облікової точки зору полягає в розробці положень та висновків щодо змісту інформаційного ресурсу, його класифікації і функціях на підприємстві, а також у виявленні та визначенні інформаційних потреб та проблем фірми і витрат, зумовлених цими проблемами. Сучасна економічна наука, під впливом суспільного розвитку, прогресує і вимагає від обліку враховувати надбання інших наук, запозичувати нові прийоми і розвивати методи створення інформації. Назріла потреба визначення нового змісту облікової теорії, розвитку методології та інструментарію, існує необхідність у виділенні нових об'єктів обліку та представлення інформації про них у системі звітності.

Інтеграція наукових розробок обліку, економічного аналізу і аудиту визначає нові можливості формування інформаційних ресурсів, розширення кола проблем, які є новими для облікової науки. Саме тому теоретичні і методологічні основи обліку потребують глибокого і серйозного дослідження та нового поштовху для розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Палий В. Ф. Теория бухгалтерского учета. Современные проблемы [текст] / В. Ф. Палий – М.: Бухгалтерский учет, 2007. – 88 с.
2. Шапошников А. А. Энтропия учетной системы: категории, понятия и анализ / А. А. Шапошников // Сибирская финансовая школа. Аваль. – Новосибирск, 2009. – №6. – С. 75–78.
3. Нонака И, Такеучи Х. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах [Текст] / Икуджиро Нонака, Хиротака Такеучи / пер. с англ. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. – 384 с.
4. Пушкар М. С. Метатеорія обліку, або якою повинна стати теорія: Монографія. / М. С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш. – 2007. – 359 с.
5. Пушкар М. С., Чумаченко М. Г. Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація [текст]: монографія / М. С. Пушкар, М. Г. Чумаченко – Тернопіль: Карт-бланш, 2011. – 336 с.
6. Куцик П. О. Розвиток методології інтегрованого обліку в умовах застосування корпоративних інформаційних систем // Вісник ЖДТУ. – 2010. – №3(53) [електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/index.html
7. Сучасні проблеми розвитку системи обліку в Україні [Текст] : монографія / Пушкар М. С. [та ін.] ; за ред. Пушкаря М. С.; ТНЕУ, Центр дослідж. контролінгу. – Т. : Економічна думка, 2010. – 268 с.

УДК 658.155.2

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Жалко О.В., к.е.н, доцент,

Климовець І.М.

Волинський національний університет ім. Лесі Українки

В статье определена сущность понятия «прибыль предприятия» и его место в финансировании деятельности предприятия. Автором выявлены основные факторы влияния на процесс формирования прибыли предприятия и отражены элементы системы управления прибылью.

Ключевые слова: *прибыль предприятия, стратегия управления прибылью, рентабельность.*

The article defines the essence of notion "profit" and its place in the financial activity of the enterprise. The author defines the main factors of influence on the development of profits and reflects the elements of profit management.

Key words: *profits, revenue management strategy, profitability.*

Постановка проблеми. Однією з важливих категорій ринкової системи є прибуток. Це пояснюється насамперед тим, що прибуток – первинне фінансове джерело і стимул розвитку суспільного виробництва, а на рівні підприємства – основний фінансовий результат господарської діяльності. Прибуток займає одне з центральних місць в загальній системі вартісних інструментів і важелів ринкової економіки, оскільки фінанси, кредит, ціни, собівартість і інші економічні важелі прямо або побічно